

NIEUWS UIT LAMBARENE

MEDEDELINGENBLAD VAN EN OVER
 PROF. DR. ALBERT SCHWEITZER

Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds - Verschijnt eens per kwartaal en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden - Redactie-adres: D. A. Werner, Prümelaan 36, Arnhem
 Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan“, aan de Torenlaan 20 te Assen, Telef. 3044 (3 lijnen)

*Deze foto van
 Professor Doctor
 Albert
 Schweitzer
 werd genomen
 tijdens diens
 verblijf in
 Amerika
 (Augustus 1949)*

Albert Schweitzer

ONS NIEUWE BLAD

Bij het eerste nummer.

Dit nummer ziet er enigszins anders uit dan de 16 nummers van „Nieuws uit Lamberene”, die in de loop der jaren, bestaande uit eigenhandig geschreven brieven van Dr. Schweitzer zijn verschenen. Dat komt omdat met dit nummer een nieuwe reeks ingaat, die, wat inhoud betreft, enigszins afwijkt van de vorige nummers.

Dr. Schweitzer is helaas niet meer in staat geregeld zijn ziekenhuisberichten te schrijven. De Stichting Albert Schweitzer-Fonds heeft echter gemeend, dat het toch regelmatig de vele belangstellenden en vrienden op de hoogte dient te houden van alles, wat Dr. Schweitzer doet en wat er om hem heen gebeurt.

Daarom vatte deze stichting het plan op om op geregelde tijden (4 x per jaar) een blaadje te doen verschijnen, waarin diverse artikelen en wetenswaardigheden zullen worden geplaatst, die rechtstreeks betrekking hebben op Dr. Albert Schweitzer. Tevens is het een mededelingenblaadje van bovengenoemde stichting. Wij hopen, dat wij zo mogelijk in ieder nummer toch iets zullen kunnen brengen van Schweitzer zelf.

Wij hielden de titel „Nieuws uit Lamberene” vast, omdat deze bij vele mensen een vertrouwde en bekende klank heeft gekregen.

Wij doen tevens een beroep op een ieder die behoefte heeft zijn ervaringen met Dr. Schweitzer of met de lectuur van zijn boeken kenbaar te maken, om copie aan de redactie op te sturen.

Door dit blaadje willen wij komen tot een hecht contact tussen de vrienden en belangstellenden van dokter Schweitzer in Afrika.

Nieuws uit Lambarene

Mad. Martin Schweitzers medewerkster in Europa, die Schweitzers zaken regelt in Gunsbach is na een verblijf van enige maanden in Lambarene weer naar Europa teruggekeerd. Het volgende ontleenden wij aan een uitgave van het Engelse Albert Schweitzer-fonds.

„Nu is het de regentijd in Lambarene, maar het ziekenhuis aan de voet van de heuvels is beschermd tegen overstromingen. Als men per boot bij het ziekenhuis aankomt, wordt er aan de eerste getroffen door de nieuwe stenen landingsplaats, die Dr. Schweitzer vier jaar geleden bouwde. In het droge jaargetijde kan men deze hoge muur zien, die oploopt in vijf treden van de rivier af tot een hoogte van zeven meter tachtig. Gedurende vijf maanden werkte de dokter er aan en het is een ideale landingsplaats geworden.

Op de hellingen van de heuvel komen de voornaamste houten gebouwen in zicht: de apotheek, de operatiekamer, de kraamkliniek, de kinderbarak en 't consultatiebureau. Een voetpad gaat geleidelijk naar de woonbarakken. Aan de rechterkant het gebouw voor Europese patiënten voorbijgaande, strekt

zich het grote ontgonnen stuk oerwoud uit met zijn prachtige palmbomen rondom. Achter deze ruimte ligt de aanplanting van de honderden vruchtbomen, waaronder sinaasappels, mandarijnen en broodbomen. Heel vaak denk ik aan Mevrouw Russell, die hier heeft gewerkt met grote toewijding. Deze morgen was ik bij de dokter, toen hij toezag op de arbeiders, die bezig waren de aanplanting uit te breiden. Zij snoeiden het kreupelhout en dunden het zoveel mogelijk uit, alleen de grote palmbomen lieten ze hier en daar staan. Toen ik voorbij de boomgaard was, zag ik plotseling een houten handwijzer met de naam „Oxford Street”, een lang pad, dat oploopt naar de andere zijde en dat aan beide kanten begrensd wordt door broodbomen en mandarijnen.

Bij het verst afgelegen eind van de aanplanting ligt het lepradorp, huisvestende 220 patiënten, die voor hun genezing acht à tien maanden in het ziekenhuis moeten blijven. Deze arme mensen geven de dokter bijzonder veel zorg. Dank zij de nieuwe geneesmiddelen uit Amerika, diasone en promin, bereikt hij goede en hoopgevende resultaten. Hun hutten zijn gebouwd van bamboe en bedekt met palmbla-

Etenhalen uit de keuken

deren; het is een droom van Schweitzer om hun goede barakken met een behoorlijk dak te kunnen bezorgen. Er is altijd iets, dat hersteld moet worden. Dr. Schweitzer en zuster Emma Haussknecht moesten een grote uitgehouwen kano aan wal trekken, die een lading van 2½ ton kan bevatten. De kano lekte; ze knapten hem op met touw en stopverf, gaven hem een laag teer en lieten hem dan drogen.

De dokter vierde zijn 76e verjaardag onder zijn medewerkers. De dag begon met zang buitenshuis; eerst het jongenskoor van de Protestantse zending in Andende, geleid door de meester, daarna het leprakoor en eindelijk een koor van de andere patiënten. Met de ingestudeerde liederen was het nog niet afgelopen, want toen begon ieder afzonderlijk te zingen, in het galoa's en in het pahuin's. Daarna werd een schilderachtige optocht opgesteld, waarbij de patiënten hun cadeaux aan de dokter brachten. Het aardigste van alles was de kleine inboorlingetjes te zien met hun bordjes, gevuld met bananen, mais of aardnoten; sommigen brachten een ei, anderen droegen in hun handjes takken met wide bloemen uit het oerwoud. Een oude vrouw ploeterde met een enorme mand met houtskool, die ze zelf had geprepareerd, een buitengewoon kostbare g.ft. Houtskool is van onschatbare waarde voor het ziekenhuis. Het laatste van allen kwam een oude ziekenhuisbediende met een ei, dat nog warm was; hij had gewacht op de kip, die het nog moest leggen!

Nadat de dokter hen allen hartelijk

bedankt had, zei hij: „Ik heb een grote wens voor me zelf en dat is, dat jullie me moeten beloven op deze dag om nooit weer vruchtbomen in de plantage om te hakken”. De zin ontging niet aan sommige patiënten, die een mooie mandarijnboom hadden geveld ten einde er 'n stamper van te maken, waarmee ze hun geroosterde maniok konden fijnmalen.

Ik schrijf laat in de avond. Dokter Schweitzer werkt nog aan zijn manuscript. Naast zijn tafel zit de papagaai Kuduku bewegensloos op zijn bakje. Slechts de drie antilopen, die hun bed naast de piano hebben, bewegen zich zacht in hun slaap. In de operatiekamer beneden verrichten de doktoren een ernstige spoedoperatie aan 'n inlandse vrouw. In hun afdelingen en hutten daarachter slapen de 400 patiënten onder de bescherming van de liefde en vriendelijkheid der vrienden van Lambarene.

Kerstmis in het ziekenhuis

Zuster Emma Haussknecht, die Dr. Schweitzer meer dan 25 jaar in het ziekenhuis heeft geholpen, schreef in een brief onderstaand verhaal over Kerstmis 1950 in Lambarene.

't Is Kerstdag. Gisteren vóór het vallen van de avond vierden we Kerstmis met de gehele bevolking van het ziekenhuis. Zoveel patiënten als konden komen, alsmede de oppassers en de hele staf waren op de grote open plek onder de hoge palmbomen voor het huis van de dokter.

Dr. Schweitzer las het kerstverhaal uit het evangelie naar Lucas, de leprapatiënten zongen een koraal en vervolgens zongen allen de Kerstliederen. Daarna sprak de dokter, héél eenvoudig, zoals men dat hier moet doen. Hij herinnerde ons er aan, dat op deze plaats, honderd jaar geleden, de hutten van de koning der Galoa's stonden. Hier woonde hij met zijn slaven, geen van hen wist toen iets van Kerstmis. Zijn hutten waren van bamboe met daken van bladeren. Nu zijn ze vervangen door permanente gebouwen met daken van gegooid plaatijzer; de blanke had die goudpieten gebracht, maar hij bracht meer dan dat: vele dingen, die erg nuttig waren voor de inboorling. Maar de kostbaarste gift, die hij bracht, was de bijbel, die het Woord van God bevat.

De dokter vervolgde en zei, dat hij

eerst van Gabon had gehoord, toen hij nog een kleine jongen was, in Europa. Een dame in zijn dorp was gewoon iedere Zondag voor het werk van de zending te collecteren. Eens collecteerde zij voor de zending in Gabon en vertelde hem van de eerste zendingen, die gewerkt hadden in Lambarene. Weinig kon hij toen vermoeden, dat hij eens hier zou komen werken. Nadat hij gezegd had, dat Kerstmis de mooiste van alle feestdagen is en dat de cadeautjes, die we aan anderen geven, symbolen zijn van Gods goedheid en van Zijn grote gaven aan ons, deelde de dokter zelf cadeautjes uit aan ieder, die er was. De inlanders ontvingen kommetjes, een kilo rijst, een lederen riem en de vrouwen hoofddoeken, een stuk zeep of een lap stof. Het was een ontroerend feest, dat weer besloten werd met de zang van de leprapatiënten.

Een ontmoeting met Schweitzer

Een dezer dagen had ik — en enkelen met mij — het voorrecht Albert Schweitzer te ontmoeten. Het gebeurde op een middag, in een gastvrij Rotterdam huis, en 't was in de goede zin van het woord, huiselijk: geen toespraken, geen interview, enkel vertrouwelijke gesprekken.

Ik aarzel niet deze ontmoeting ontroerend te noemen. Schweitzer is enkele maanden „met verlof”, had in Frankfort een vredesprijs in ontvangst te nemen, was de langste tijd dezer zogenaamde vacatie in Gunsbach, kwam via Londen, naar Rotterdam, bleef daar twee dagen, vertrok naar Denemarken en Zweden, en scheept zich, eind November weer te Bordeaux in om naar Lambarene terug te keren. Waren wij op die middag naar Schweitzer gekomen om min of meer „treffende” uitspraken of belangrijke uiteenzettingen te horen, dan zouden wij misschien teleurgesteld zijn heengegaan. Ook hij was „gast” in deze kleine kring, zij het dan de „regast”. Wij werden gewaarschuwd, dat hij vermoed was — die indruk maakte hij ook; hij was ouder geworden — maar hoe verdween deze indruk, wanneer hij met ons praatte; dit praten was van een sterk gelovig man, vurig van geest.

Schweitzer wordt wel genoemd „de heilige van het Vrijzinnig Protestantisme”. Schweitzer zelf zou schrikken van deze uitspraak. Wordt deze min

of meer spottend uitgesproken, dan zouden wij haar volkomen ernstig willen aanvaarden, zoals indertijd de geuzen deden, toen zij „bedelaars” genoemd werden.

Gods heiligen onder ons zijn geen volmaakte mensen, maar het beslissende element is: dat de heilige ons in zijn leven, wezen en wandel tegentreedt. Dat, — om met Ibsen te spreken in Peer Gynt, — het „heilig” wordt, wanneer men hen ziet. Iets daarvan was te beleven in die Rotterdamse kamer, de 23e October.

Ds. C. B. Burger heeft indertijd, toen hij over Schweitzer sprak, verteld van een droom over Franciscus van Assisi. In een droom ziet een mens de grote Christelijk kerk, waarin oorspronkelijk op de met zand bestrooide bodem de voetstappen van Christus zichtbaar waren. Maar in de loop der tijden zijn deze voetstappen uitgewist. Toen kwam Franciscus..... en hij vond ze terug.

Het is zeker geoorloofd ook het leven en de persoon van Schweitzer op deze wijze te zien en God te danken voor een man, die ons de levende Jezus zo nabij brengt.

„Grote mannen” vallen dikwijls tegen, wanneer men dicht bij hen komt. Maar het kan ook een ontroerende vreugde zijn, het „gans andere” te beleven. Wij namen afscheid van Schweitzer, die ons, nu hij opnieuw naar Afrika gaat, een tot weerziens toevoegde.

Dr. H. A. C. Snethlage.

Hillegersberg.

Albert Schweitzer erelid van de Rotary Club te Colmar

Op 2 October j.l. had de Rotary Club te Colmar een hoge gast: prof. Dr. Albert Schweitzer, de wereldvermaarde filosoof, theoloog, medicus en organist. Hij brengt enige maanden in Europa door alvorens wederom naar Lambarene in Frans Equatoriaal Afrika te vertrekken, waar hij aan het hoofd staat van een hospitaal en waar zijn medische arbeid van onschatbare waarde voor het heil der inlandse bevolking is.

Schweitzer, die thans 76 jaar oud is, is uit de Elzas afkomstig, en wanneer hij in Europa is, houdt hij verblijf in zijn geboorteplaats Gunsbach, het stille dorpje bij de stad Munster, ongeveer 20 km ten Westen van Colmar. De Rotary-club te Colmar benoemde Schweitzer tot erelid, daar hij de Rotary-idealen op zo schitte-

rende wijze dagelijks in praktijk brengt.

De voorzitter van de club te Colmar, Rotarian Kaltenbach, legde hierop de nadruk in zijn begroetingsrede. Hij noemde Schweitzer de schakel tussen twee beschavingen, de Franse en de Duitse. „Gij hebt als Elzasser, dank zij uw talenten en geschriften het gehoor weten te verwerven in deze twee landen en overzee. Ge hebt te Parijs de muziek van Bach in haar volledigheid doen kennen, ge hebt het Bach Genootschap te Parijs helpen stichten en ge hebt in het Frans en voor de Fransen de biografie van de grote meester uit Leipzig geschreven. Door uw theologische studies en filosofische werken neemt ge een belangrijke plaats in in het Duitse gedachtenleven”

De spreker verklaarde dat Schweitzer, „geleid door de Boodschap van Christus” het bewonderenswaardige werk

van Lambarene stichtte, waar zijn medische wetenschap de weldaden der moderne geneeskunde aan de zwarte bevolking deelachtig doet worden. En hij besloot met de volgende woorden: „Rotary is een door Paul Harris, burger van Chicago, in 1905 gestichte organisatie, die thans over de gehele aarde haar vertakkingen heeft. Haar ideaal is te dienen — Service above self; de gemeenschap en zijn naasten te dienen. Tegelijkertijd moet de Rotarian zich kwijten van zijn beroeps-plichten, en het wederzijds internationale begrip, de goede wil en de liefde tot de vrede versterken. Ge hebt u sedert lang dit ideaal eigen gemaakt om de mensheid te dienen. Ik ben dus geneigd u te beschouwen als „super-Rotarian”.” Na afloop van de plechtigheid der installatie heeft de club prof. Schweitzer een chèque aangeboden met een bedrag voor Lambarene.

Schweitzer en de wereld

In October 1951 werd in Parijs een afgietsel gemaakt van de rechterhand van Dr. Schweitzer. Een stille hulde aan de man, die met zijn handen zo ontzaglijk veel tot stand brengt.

Een filmaatschappij uit Hollywood heeft Dr. Schweitzer 200.000 dollar geboden wanneer hij toestemming wilde geven voor het maken van een film over zijn leven en werken. Dr. Schweitzer heeft dit aanbod van de hand gewezen omdat, zoals hij zeide „zijn leven in dienst stond van het offer en niet van het gewin”. Vele dergelijke aanbiedingen van diverse filmaatschappijen kreeg Schweitzer, toen hij in 1949 ter ere van zijn Goethe-rede zelf in Amerika vertoefde. Hij heeft ze alle van de hand gewezen zeggende, dat zijn dynamisch werk niet verfilmd kon worden, aangezien de geest, die dit werk in stand houdt en wel de belangrijkste factor is zich niet op een film laat uitbeelden.

In de Thomaskerk te Straatsburg heeft Schweitzer in de maand September twee orgelconcerten gegeven, waarbij een collecte gehouden werd voor zijn werk in Lambarene. De opbrengst was 320.000 frs. (ongeveer 2300 gld.)

Op 13 September 1951 werd aan Dr. Schweitzer in Frankfurt aan de Main in de Pauluskerk door de president van de Westduitse republiek, prof. Dr. Theodor Heuss de „Vredesprijs van de Duitse boekhandel” uitgereikt. (zie elders in dit nummer).

Op Dinsdag 23 October 1951 was Dr. Schweitzer, streng incognito, in Rotterdam, waar hij des namiddags enkele vrienden ontving. Hij was op doorreis van Engeland naar Denemarken en Zweden. Geheel onopgemerkt door de pers kon hij rustig enkele dagen in Holland vertoeven.

Zondag 14 October 1951 woonde Dr. Schweitzer in Zürich een concert bij van 125 cellisten onder leiding van de grote cellist Pablo Casals, een persoonlijke vriend van Dr. Schweitzer. De dokter genoot van dit wonderbaarlijke concert, waar hij met zijn vrouw was. Doch het mooiste was het voor hem, toen Pablo Casals voor een paar vrienden, w.o. Schweitzer, speelde op zijn cello. Het was voor Pablo Casals de grootste verrassing, dat zijn vriend

Een ieder die het werk van prof. Schweitzer in Lambarene wil steunen of mede wil werken aan de verbreiding van zijn gedachten, kan dit doen door een bijdrage naar verkiezing (in eens of geregeld) te storten of over te schrijven op Postrekening No. 143643 van de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds te Deventer of te storten op de rekening van het A.S.F. bij de N.V. Amsterdamse Bank te Deventer.”

Schweitzer zijn concert, dat gegeven werd ten bate van het internationale Pestalozzinkinderdorp, georganiseerd door het Rode Kruis, had bijgewoond.

Dr. Schweitzer zal 23 November 1951 voor de negende maal naar Lambarene gaan, terwijl Zr. Ali Silver en Zr. Van Leer, een verpleegster die voor het eerst meegaat, hem zullen vergezellen.

De B.B.C. Home Service heeft Zondagavond 11 November een uur lang in haar uitzending aan de gedachten van de „eerbied voor het leven” gewijd. In het klankbeeld werd op zeer diepgaande wijze Schweitzers muzikale, theologische en ethische betekenis voor deze tijd geschetst. Ook hoorden we hem spelen op het oude orgel van Hallowschurch in Londen.

In de tweede helft van October 1951 was Albert Schweitzer gedurende enige dagen in Londen. Het was 15 jaar geleden, dat Schweitzer er voor het laatst was. Hij gaf een orgelconcert in de St. Margaret Westminster, voor enige genodigden. Toen hij er op stond om zelf zijn correspondentie naar het postkantoor te brengen, ten einde in de gelegenheid te zijn een Engels postkantoor te bekijken, zei hij tot hen, die bij hem waren: „In de hemel zal het een groot voorrecht zijn voor me, dat ik geen brieven behoeft te schrijven!”

Op 23 November 1951 werd te Amsterdam het „Albert Schweitzerhuis” geopend aan de Roemer Visserstraat 46, directeur Dr. Peterzilko. Het huis is een internationaal studiecentrum, waar de studenten intern zijn. De studie zal beogen de grenzen te overschrijden en zo mede te werken tot een geest van broederschap in deze wereld.

Albert Schweitzer in Amerika

In de Californische zephir.

Het was in de eerste week van Juli De Californische zephir suïde over de wijde vlakten van het Midden-Westen.

Daar ontmoetten twee reizigers wantrouwend een sterke, patriarchaal uitzijnde man, die diep verzonken in een wirwar van door elkaar gegooid bagage en manuscripten zat. Hollywood zou hem voor een verstrooid professor of ouderwetse plattelandsdokter gehouden hebben. Zijn dikke grijze haardos stond overeind in een slordige kuif. Hij droeg een verkreukeld grijs pak en een kleine, zwarte eigen gemaakte strikdas. Zijn bovenlip was bedekt met een ruige afhangende snor. Hij keek door een paar ouderwetse met staal omrande brillenglazen, waarbij zijn dikke, krachtige vingers zorgvuldig een vel papier op zijn schoot beschreven. Hij was blijkbaar een belangrijke persoonlijkheid.

„Bent u mijnheer Einstein?” vroegen zijn medereizigers schuw. De oude heer keek van zijn werk op, legde zijn schrijfwerk naast zich neer en begon een gesprek in het Frans. Gelukkig konden zijn medereizigers hem verstaan.

„Neen”, antwoordde hij lachend. „Ik heb weliswaar dezelfde haren als Dr. Einstein, maar inwendig is mijn hoofd geheel anders. Dr. Einstein is wetenschappelijk veel begaafder dan ik. Desondanks hen ik een oude vriend van hem. Zoudt u graag zijn handtekening door mij willen hebben? Zijn reisgenoten betuigden hun vreugde over zijn aanbod en de oude heer zocht naar een stukje papier. Daarop schreef hij in het zo kenmerkende schrift: „Albert Einstein door zijn vriend Albert Schweitzer”. Toen de trein het Union Station in Chicago binnestoomde, stapte Schweitzer uit om zich bij de daar heersende temperatuur van 99 gr Fahrenheit op het perron te vertreden en de stijf geworden ledematen te bewegen. Terwijl hij daar in gesprek met vrienden, enkele geleerden van naam, op en neer liep, verscheen een vrouw, die twee zware koffers droeg. Schweitzer brak onmiddellijk het gesprek af, ging beleefd naar de vrouw toe, nam met zijn sterke handen de koffers op en droeg ze voor haar de trein in. Enige der omstanders, beschaamd door dit bewijs

van menselijkheid van de kant van de 74-jarige dokter, zochten andere zwaarbepakte reizigers en hielpen hen, Schweitzers voorbeeld navolgend. Het oude Union-Station zal zich verwonderd hebben over dit zeldzame gebeuren.

Toen de trein in de richting Colorado wegreed, waar Schweitzer de erezast bij de Goethe-feesten in Aspen zou zijn, keek hij levendig geïnteresseerd uit het raam en praatte welwillend in het Frans en Duits over zijn indrukken van Amerika. Hij maakte enthousiaste gebaren, toen de trein de witte vlakten westelijk van de Mississippi voorbijvloog. „Wat een prachtige uitgestrektheid!” riep hij uit. Ook was hij verbaasd over het verchromde schakelbord in zijn coupé met automatische temperatuurregeling, met al die drukknopjes, toetsenschakelaars voor de elektrische ventilatie, radio en licht.

„Kijk!” zei hij, zoveel toetsen, het is precies als bij het orgelspel. Alleen kan ik hier niet veel wijs uit worden, een orgel is voor mij veel eenvoudiger. Toen een van de reisgenoten hem vertelde van de hulp, die door de lucht, bij sneeuwstormen in de westelijke prairiën aan de ingesneeuwde dieren werd gebracht, sprong Schweitzer op van verrukking en met tranen in zijn ogen zei hij: „Wat een prachtige daad. Vive l'Amérique!”

Verkrijgbaar zijn: filmstroken

met tekst over het leven en
werk van

Albert Schweitzer:

Uitgave

Projectie Onderwijs Centrale,
Koningslaan 30, Amsterdam-Z
Albert Schweitzer, twee delen
(resp. 39 en 52 beelden)
formaat 18 x 24 mm.

normaal formaat

Uitgave

Persbureau der Ned. Herv. Kerk,
Javastraat 100, Den Haag
Albert Schweitzer, een deel,
40 beelden
leica-formaat

DR. SCHWEITZER IN ASPEN

(Colorado) Juli 1951

*Albert
Schweitzer in
druk gesprek met
leden van zijn
gezelschap
tijdens zijn bezoek
aan Aspen*

Tot voor kort kende een Amerikaan de naam Aspen nauwelijks. Zeer plotseling is de spookstad (zo wordt deze plaats ook genoemd: Ghost Town) in het gezichtsveld van de volken der wereld getrokken door de internationale Goethe-feesten in deze tot nog toe dode stad.

Voor mij ligt een artistiek uitgevoerde brochure, die mij de Schweitzer-vrienden uit Chicago in de voorzomer van 1949 toezonden. Op de voorpagina staat de buste van Goethe. Dik gedrukte letters delen de inhoud mede: „Goethe Bicentennial Convocation and Music Festival 1949. Aspen Colorado U.S.A. June 27—July 16”. Op een hoogte van 2400 m in de ijle lucht worden de Goethe-feesten gehouden. Schweitzers naam staat op de eerste plaats. Tweemaal zal hij zijn rede houden, eenmaal in het Frans en eenmaal in het Duits. Naast hem staan mannen als Ortega Y Gasset, Borge-se, Thornton Wilder om slechts de bekendsten te noemen. De voorzitter van de feestcommissie is Robert Hutchins, die aan Schweitzer de uitnodiging had gezonden om naar Amerika te komen. Het benodigde geld verschaftte de grootindustriële Walter Paepke, die kort en goed de hele stad Aspen had gekocht. Hij had het plan de dode zilvermijnen weer tot leven te brengen en productief te maken.

De verwaarloosde gebouwen van het stadje werden weer in orde gebracht en een paviljoen werd opgericht dat

van alle nieuwste snuffjes was voorzien. Het plaatsje op de hoogte tussen de Atlantische en Stille Oceaan werd het symbolisch middelpunt niet alleen van Amerika, maar van de wereld. Alle verkeersmogelijkheden, op de weg en langs rails, alsmede ook door de lucht werden geopend. Een deelnemer vertelde dat automobilisten tweemaal pashoogten van bij de 4000 m hadden te overwinnen. Op sommige plaatsen bestond groot gevaar van afglijden in gapende ravijnen. Rupstractoren werden klaar gezet om de auto's over de hindernissen heen te brengen. Schweitzer ging van Denver, de hoofdstad van Colorado, naar Aspen, waar alles voor hem in gereedheid gebracht was. Toen hij na zijn rede was vertrokken, hing de huis-eigenaar van het huis, waar Schweitzer de nacht had doorgebracht, een bordje boven het bed met de woorden: „Hier sliep Dr. Schweitzer”.

Schweitzer sprak tweemaal: Op de 6e Juli in het Frans, op de 8e Juli in het Duits. De eerste rede vertaalde Thornton Wilder in het Engels, de tweede Dr. Emory Ross, de penningmeester van 't Amerikaanse Schweitzer-comité. De Duitse gast en Goethekenner Alfred Heidenreich was eveneens aanwezig. Wij houden ons aan zijn indrukken van de rede, aangezien hij als expert mag worden heshouwd. De feestredevoeringen waren bijna alle uitstekend. Onder de internationale coryfeeën was Albert Schweitzer

Etiek is een grenzeloze verantwoordelijkheid tegenover alles wat leeft

Albert Schweitzer

de bekendste. Hij werd in Amerika als een soort Gandhi van het Westen geëerd. Ik was verbaasd, hoe zeer hij in optreden de protestantse dominé was gebleven. Maar de wat stijve vorm was door een mooie mildheid en rijpheid van de ouderdom verhelderd. Het was indrukwekkend hoe hij in zijn heldere en eenvoudige rede Goethe als dichter, denker en beoefenaar van de natuurwetenschappen, maar ook als Christen schilderde".

Terwijl voor de kenners Ortega Y Gasset de grote teleurstelling van de Goethe-feesten betekende heeft Schweitzer de Amerikaanse ziel aan het trillen gebracht door te wijzen op het individualisme, de grote menselijkheid en het elementaire denken van Goethe, hetgeen geestverwantschap uitdrukt zowel met Schweitzer zelf als met de Amerikaanse ziel.

Na de rede ging Schweitzer in zijn kamer aan de heerlijke vleugel zitten en speelde voor zijn naaste vrienden Bach. Het zal wel de eerste keer zijn geweest, dat in deze „spookstad" soortgelijke melodieën in het prachtige berglandschap hebben weerklonken... De „Voice of America" had Schweitzer verzocht of hij voor zijn luisteraars in Duitsland zijn rede op de plaat wilde laten vastleggen. Lang moesten de technici wachten; eerst tegen elf uur kwam Schweitzer in zijn woning. Hij had Rubinstein ontmoet en kon zich niet eerder van hem losmaken. Helaas had het comité er niet aan gedacht, dat de ijle hoge lucht de vermoede longen en het moegewerkte hart van Schweitzer na een bijna 10-jarig verblijf in de moeraslucht zouden kunnen schaden. Toen hij moeilijkheden kreeg met ademen zorgden de vrienden dadelijk voor zijn vertrek naar Denver, waar hij in een dag weer opknapte om dan naar het volgende doel, Chicago, verder te gaan.

Het is wel heel zeker, dat Schweitzer onder alle wereldberoemde gasten uit de cultuurlanden der wereld, de centrale figuur bij de Goethe-herdenking is geweest. Wat op de mensen, die daar boven tezamen vergaderd waren het meest werkte met elementaire overtuigingskracht was de macht van zijn indrukwekkende persoonlijkheid. Wat Goethe als hoogste doel voor de arbeid aan ons zelf stelt, heeft in

Schweitzer gestalte gekregen, stil en bescheiden, zonder ophef, maar werkend in kracht. Iedereen heeft het gemerkt, dat in de goedige grijsaard die zich zo eenvoudig en natuurlijk tot ieder richtte, het Christendom zijn edelste vorm heeft aangenomen, dat zich uit in werkzame liefde, tot welke als hoogste ontwikkelingsvorm de oude Faust opklimt.

Overgenomen uit: Emil Lind, zum 75. Geburtstag. Albert Schweitzer.

Invloed van Albert Schweitzer verrassend groot in Amerika

Een Hollandse vriend en bewonderaar van Dr. Schweitzer, die op het ogenblik in Amerika in de buurt van New-York vertoeft vertelt in een brief van de invloed, die Dr. Schweitzer in dat deel van Amerika heeft. „Zijn invloed is hier overal doorgedrongen, ja is zelfs verrassend groot. Vooral wat zijn werk in Lambarene betreft is hij hier overal geëerd (niet helemaal zonder Amerikaanse heroworship!). Er is bijna geen onderwerp van gesprek, waarmee men zo gauw contact heeft, als wanneer men over Schweitzer begint. Bij alle drie families, waar ik een weekend was, vond ik een exemplaar van „Out of my life and thought" (Uit mijn leven en denken) in de boekenkast. Op vele studentenkamers van de Divinity-school (theologische faculteit) van de Yale-universiteit zie ik enkele werken van Schweitzer. De „Geschichte der Leben-Jesu Forschung" zie je ook nogal eens. In boekwinkels zijn portretten van Schweitzer te koop. Op de kamer van een Japans student hangt een groot portret van de dokter van Lambarene.

Bij mijn bezoek aan een orgel zag ik de Bachuitgave, die Widor en Schweitzer hebben bewerkt. In een van de grote bladen las ik een artikel over de Duitse vredesprijs (zie elders in dit nummer).

Voor de Bachvisie van Schweitzer is allerwege veel interesse. De mensen willen steeds meer van hem weten. Onlangs hoorde ik een preek, waarin hij uitvoerig werd behandeld. Het was een preek over de rijke jongeling, die Jezus niet was gevolgd. Als tegenstelling nam de predikant Schweitzer, die wél was gevolgd, terwijl hij al zijn rijkdom had opgegeven. Kortom, hij is voor vrijwel iedereen die je hier spreekt een „begrip", dat steeds meer gaat leven."

ALBERT SCHWEITZERS *Goethe-rede*

Wij zijn verheugd in het eerste nummer onze lezers een gedeelte te kunnen aanbieden van de tekst van de Goethe-rede, welke Schweitzer in Aspen (Colorado) heeft gehouden ten tijde van de 200-jarige geboortedag van Goethe, georganiseerd door het Amerikaanse Goethe-genootschap

„Wij zijn hier tezamen gekomen om de 200ste geboortedag van Goethe te gedenken. Laten we dit uur wijden aan de beschouwing van zijn leven, zijn werk, zijn gedachten, ten einde de boodschap te ontvangen die hij ons brengt.

Op het tijdstip van zijn dood is Goethe beroemd, maar niet echt bekend. Zijn landgenoten begrijpen zijn werk niet. In den vreemde wordt hij in zekere kringen bewonderd als de auteur van Werther en Faust, maar zijn werk als zodanig wordt niet geapprecieerd.

Goethe zelf wordt genoodzaakt te erkennen, dat zijn werken niet populair zijn. Alleen Götz von Berlichingen en Werther zijn een succes geweest. De andere werken hebben geen groot publiek. Tegenover Eckermann, zijn toegewijde hulp, die hij sedert 1823 naast zich heeft, spreekt hij de overtuiging uit, dat zijn geschriften niet populair zijn en het ook niet kunnen worden.

Daarin heeft hij zich vergist. Ze zijn het geworden. Langzamerhand hebben ze de toegang tot het hart van de mensen weten te vinden. Hoe langer hoe meer, — en dit niet alleen in eigen land, maar in de gehele wereld, — verovert hij een uitgelezen plaats onder de dichters.

Om welke redenen?

Omdat deze grote dichter tegelijkertijd een grote meester is in de natuurwetenschap, een groot denker, een groot mens. Deze kwaliteiten tezamen maken zijn waarde uit en zo wordt hij voor het publiek een zeer bijzondere persoonlijkheid.

Zo wordt in het jaar 1949 de 200ste geboortedag gevierd in de gehele wereld, hoewel de 100ste nauwelijks zijn geboortestad had beroerd.

Goethe als dichter.

Wat is de zo bijzondere charme van zijn schepingen?

Laten we eerst de taal beschouwen. Goethe is visionair. Hij drukt zich uit in beelden, een neiging, die hij reeds in zijn jeugd als de zijne herkende. Hij bezit het geheim om in woorden te schilderen. Hij weet voor onze verbeelding te laten verschijnen, wat in zijn verbeelding leeft.

Een andere bijzonderheid is gelegen, in het feit, dat hij zich niet uitdrukt in een of andere pathetische taal, telkens vele en verschillende adjectieven gebruikend, maar in de eenvoudige taal van alle dag, die hij weet op te heffen tot de rang van poëzie.

Karakteristiek is eveneens 't rythme van zijn gedichten. Bij hem komt het rythme van de zin gewoonlijk niet met het natuurlijk metrum overeen; er bestaat een zekere spanning tussen die twee. Op dit punt is er een zekere verwantschap tussen Goethe en Bach. Bij Bach regelen zich het natuurlijk rythme en de natuurlijke accenten niet naar de maat, maar ze hebben hun eigen rythme en accenten. Bij Goethe heeft de onafhankelijkheid van het rythme van de zin tegenover het eigen rythme van de maat van het vers het effect, dat zijn gedichten gelezen worden als een soort plechtig proza, eenvoudig en verheven tegelijk.

Wat de inhoud betreft: de bijzonderheid en de charme van zijn werken liggen in het feit, dat het onderwerp aan het leven is ontleend en aan de gedachten die hem eigen zijn. Sinds zijn jeugd is hij zich bewust van het zeer persoonlijk karakter. Hij aarzelt niet te verklaren, dat hij zijn werk beschouwt als fragmenten van zijn belijdenis. Het is hem niet gegeven, zoals Schiller en anderen, om het een of ander onderwerp, wat het ook zij, te kiezen en er iets van te maken, terwijl hij het zich eigen maakt en het daardoor waarde geeft. Als het hem overkomt op deze wijze iets te produceren, is hij geenszins in zijn element. Hij is te vergelijken met een zwaan, die, uit het water gekomen, zich op het droge tracht voort te bewegen.

Goethe als meester in de natuurwetenschap.

De neiging voor de natuurwetenschap is bij Goethe aangeboren. Als student te Leipzig en te Straatsburg bezoekt hij het natuurwetenschappelijk genootschap. In Straatsburg begint hij zich bezig te houden met de anatomie. Zijn eerste ontdekking doet hij op het gebied der vergelijkende

anatomie. Voor de anatomie van deze tijd heeft hij aangetoond dat het tussenkaaksbeen zich bij de dieren ook bij de aap, bevindt, maar niet bij de mens. Goethe kan niet begrijpen, dat de natuur door een zo armzalig procédé aan de mens een aparte plaats wil toekennen. Hij begint met de zaak te onderzoeken. Zijn onderzoekingen bewijzen hem, dat het tussenkaaksbeen zich ook in beginsel bij de mens bevindt, gehecht aan de aangrenzende beenderen.

In 1786 maakt hij zijn ontdekking bekend. Langzamerhand zien de anatomisten zich verolicht om de goede fundering van zijn eerste constatering te erkennen.

Met de plantkunde maakt hij het eerst kennis in de praktijk door zijn administratieve werkzaamheid die hem in contact brengt met landbouwkundige zaken. Zonder dralen probeert hij ook op dit gebied wetenschappelijk inzicht te verkrijgen. In 1788 te Sicilië vindt hij de onlossing van de theorie, volgens welke alle organen van de plant hun gemeenschappelijke oorsprong hebben in het blad en slechts een gedaanteverwisseling ondergaan. Het probleem van de bouw van de planten heeft hem zeer gefascineerd. In 1789 publiceert hij deze ontdekking. Deze keer moeten de plantkundigen zich buigen voor de dichter, die zich inliet met de natuurwetenschap.

In 1790 neemt hij zijn toevlucht tot de vormveranderingshypothese om de formatie van de schedel te verklaren. Hij uit zijn vermoeden, dat deze gevormd is door de ontwikkelde wervels. Na enige jaren zeggen de ontleedkundigen hetzelfde, maar het is Goethe, aan wie de voorrang van de ontdekking toekomt.

Door de praktijk wordt hij er toe gebracht zich met de verschijnselen van kleuren bezig te houden. Het uitgangspunt werd hem gegeven door de besprekingen met schilders, die Rome veel bezochten om de effecten van de kleur in de schilderkunst te bestuderen. Zijn onderzoekingen brengen hem er toe positie te kiezen tegenover Newtons theorie, volgens welke het witte licht bestaat uit stralen van verschillende kleuren, die door een prisma worden ontleed en samengevoegd wit licht geven. Naast deze theorie stelt Goethe de zijne volgens welke de kleuren niet een vereniging van verschillende stralen zijn, maar verschijnselen door de ontmoeting van het licht en het donker, van het wit en het zwart. Het overheersen van 't

licht geeft de gele kleur, die van het donker de blauwe. Deze twee samen geven het groen. Het rood plaatst zich tussen het blauw en het geel, waarvan het slechts een wijziging is. Van 1791 tot aan zijn dood toe worstelt Goethe in een serie publicaties, zich beroepende op vele waarnemingen en onderzoek voor zijn theorie. Maar het is tevergeefs. De studies van Maxwell en Lorentz over de aard van het licht en daarna die van Newton bewijzen het juiste van hun theorie.

Goethe vertegenwoordigt een natuurwetenschap, die de bijzonderheid heeft uitsluitend op de directe waarneming te zijn gebaseerd. Hij keert 't gebruik van instrumenten voor onderzoek af. Hoewel hij de dienst van de microscoop en de telescoop kent, aarzelt hij niet te zeggen, dat de mens, die zich goed weet te bedienen van zijn zintuigen, het nauwkeurigste instrument voor welke waarneming ook is. Door zich van gecompliceerde instrumenten te bedienen, kwelt men de natuur in plaats van zich aan haar geheimen over te leveren.

Het zijn niet alleen de instrumenten die Goethe afkeurt, maar ook de mathematiek. Deze moet, volgens hem, slechts dáár tussenbeide komen, waar het gaat om mechanische processen. Wanneer ze de pretentie heeft andere natuurverschijnselen te kunnen verklaren, kan ze slechts een twijfelachtige dienst bewijzen. In werkelijkheid is de wiskunde, zoals wij ze nu kennen, groepen om steeds een belangrijke rol in de natuurwetenschap te spelen.

(Wordt vervolgd in het volgend nummer, dat omstreeks Februari/Maart verschijnt).

Bij de Uitgeverij „De Torenlaan” aan de Torenlaan te Assen, verscheen van mevrouw **Marie Woytt—Secretan**, in de vertaling van mevrouw **A. Werner—Brinkerink, Albert Schweitzer**, de oerwouddokter van Lambarene, geïllustreerd met twintig fraaie platen op kunstdrukcarton en vele illustraties tussen de tekst.

Prijs: gebonden in heel linnen band f 3.90.

Bestel het bij uw boekhandelaar of rechtstreeks bij de Uitgeefster,

Het mooiste geschenk voor Sint-Nicolaas en Kerstmis.

Albert Schweitzer speelt Bach

Het is op een mooie zonnige namiddag in het dorpje Gunsbach. Ik zet me neer bij het kerkje, waarvan de toren in de steigers staat. In de oorlog werd de spits van de toren afgeschoten. Gelukkig was dit het enige letsel, dat Gunsbach heeft ondervonden. Een tijd lang heeft de klok in een grote stelling naast de kerkdeur gestaan, opdat er toch 's Zondagsochtends geluid kon worden. Eén keer voor de katholieke dienst en één keer voor de protestantse dienst. Het kerkje is n.l. een zogenaamd simultaan kerkje, d.w.z. dat het tegelijkertijd voor katholieke en voor protestantse diensten openstaat. Het loopt tegen vieren en bijkans iedereen in Gunsbach weet, wat er dan gebeuren gaat.

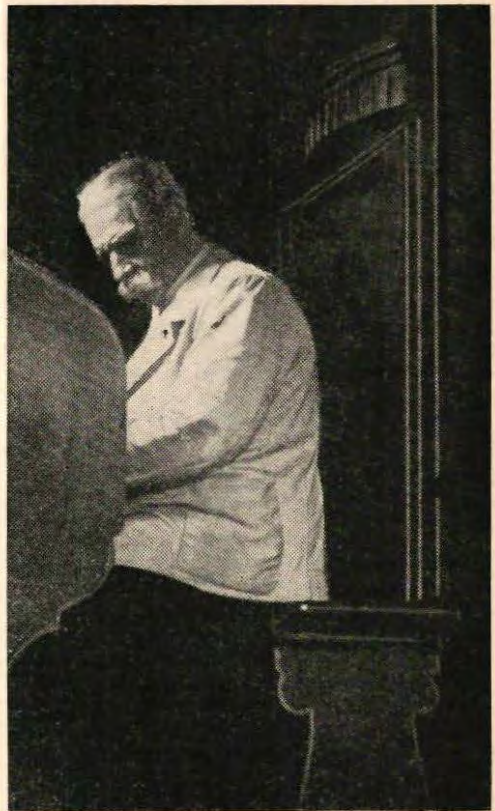
Klokslag vier uur gaat in een vrij groot wit huis de deur open en een forse gestalte, ietwat zonderling gekleed in een geel jasje met een deukhoed op komt naar buiten. Achter hem lopen een paar andere mensen. Het lijkt of ze allen zwijgen. Zeker lopend komt de kleine stoet hierheen. Het is Dr. Schweitzer! Nu eens in gedachten verdiept, dan weer spontaan praten d met zijn gezelschap of met iemand die hij op straat tegenkomt, treedt Albert Schweitzer nader".

Een boer uit Gunsbach met zijn os blijft staan en kijkt naar de dokter; hij krijgt een vriendelijke groet. Gunsbach is trots op deze bewoner, die van ieder een vriend is.

Dan gaat Schweitzer de trap op, die naar de kerkdeur leidt. Wat heeft hij daar onder zijn arm? Dat is een paar schoenen, gewikkeld in een wit doekje, die hij aandoet als hij op het orgel is. Zij zijn gevoeliger voor het pedaalspel.

„Komt u allemaal boven”, zegt hij met zijn ietwat hoge stem, als de mensen bescheiden in de ruimte van het kerkje achterblijven. Dan gaan we met hem mee naar boven. Niets wordt er meer gezegd. Hij zet zich op de orgelbank en aan weerszijden van hem wil hij, dat een gast zal plaats nemen. Dan begint Schweitzer te spelen op zijn eigen orgel, dat hij jaren geleden zelf bouwde. Dan is het kerkje gevuld met de muziek van Bach en het is of het kerkje herschapen is in een kathedraal.

Eenvoudig is zijn spel, zo eenvoudig als hij zelf is. Maar achter die eenvoud doemt de gestalte op van de Leipziger

cantor, die we in gedachten zelf horen spelen. Met een merkwaardige accuratesse en een rijke, doch niet overladen registrering, speelt Schweitzer Bach. Het is waarlijk geheel anders, dan wat men gewoonlijk hoort. Op het eerste gehoor denkt men even een teleurstelling te moeten verdringen. Het is eigenlijk anders dan men had verwacht. Geen brillante Bach, geen virtuositeit. Doch na weinige ogenblikken gevoelt men, dat men iets bijzonders meemaakt. Welk een beheersing van thema, van tempo! Het is ineens zo, alsof men de muziek, die men waarlijk wel kent, plotseling gaat voelen, gaat begrijpen in zijn grootse structuur. Neen, volmondig moet men erkennen: zo heb ik het nog niet gehoord. Vreemd, doch men is in het diepste geraakt.

Met de ogen dicht zit Schweitzer te spelen; een uur lang, het ene stuk na het andere. In grote overgave speelt hij en weet door zijn muziek Bach te laten leven. Schweitzer pooft

niet zijn visie te geven, maar gegrepen door Bach zelf, is het zijn enige taak om ook Bach zélf aan de mensen te geven.

Dat is het grote geheim van Schweitzer. Hij kan zich zó in zijn materie inleven, dat hij zelf geheel op de achtergrond raakt en de mensen doet kennis maken met de figuur van Bach, van Goethe, van Jezus.....

Op dezelfde wijze doet Schweitzer met Goethe. Hij geeft niet zijn visie op het een of ander aspect van Goethe, neen, hij weet Goethe zelf aan de mensen terug te geven. Hij etaleert zijn geleerdheid niet, want daardoor zou het beeld van Goethe kunnen beschadigd worden in zijn weergave.

Ook met zijn studies over het leven van Jezus heeft hij aan veel mensen de gestalte van Jezus in zijn eenvoud en liefde teruggegeven.

Geen ingewikkelde speculaties en moeilijke dogmatische kwesties.

„Man soll immer natürlich sein”, zei hij eens. Hij zelf is het gebleven ondanks alle verering en publiciteit.

Denkt u nu heus, dat hij het niet zou kunnen, dat hij niet virtuoos zou kunnen spelen, dat hij niet „geleerd” over Goethe kon spreken, dat hij niet op de hoogte is met de huidige theologische situatie?

Dat is hij wel en in een persoonlijk gesprek valt het steeds weer op, hoe merkwaardig „bij” Schweitzer ondanks zijn jarenlange afzondering is gebleven.

Dat is het geheim van de eenvoud en tevens het grootste waagstuk om ondanks alles eenvoudig te zijn en te blijven, ook wanneer onbewust de mensen meer van hem hadden verwacht.

Dat is het wat ook in zijn Bachspel tot uitting komt: de eenvoud. Maar achter die eenvoud zit de gehele techniek, de gehele studie van Bach zelf en alleen doordat hij daarover de beheersing heeft, kan hij komen tot die verheven eenvoud, die meer aanspreekt en vooral duidelijker is, dan elke virtuositeit en zucht naar afwisselende effecten. Na het concert, dat voor Schweitzer een van de vier uur per dag is, die hij vrij maakt voor zijn muziekstudie, gaan we stil heen.

Hoe lang zal hij nog Bach aan de mensen kunnen brengen in een zo onge-repte vorm? We weten het niet. Wel weten we dat Schweitzer alles uit zijn hoofd moet spelen, omdat hij de noten niet meer kan lezen. Tien uur muziek achter elkaar zit in zijn hoofd! Dat is een groot bezit, maar dit bezit moet

blijven. Daarom oefent Schweitzer vier uur per dag.....

Zo is er weer een einde gekomen aan een uitzonderlijk concert. Een groot Bachvertolker in een klein kerkje ergens in de Vogezes op een orgel, dat hij zelf gebouwd heeft.

Het klinkt zo wonderlijk, maar toch is het een realiteit.

Schweitzer en de vredesprijs

De „Vredesprijs van de Duitse boekhandel 1951” werd 13 September 1951 aan Dr. Schweitzer in de Pauluskerk te Frankfort uitgereikt. Bij deze gelegenheid overhandigde de president van de Westduitse republiek prof. Dr. Theodor Heuss aan Schweitzer de oorkonde, waarbij hij een rede uitsprak. Wij nemen uit deze rede het volgende over:

„Waarde feestgenoten!”

Beste Albert Schweitzer!

Het is meer dan 40 jaren geleden, dat wij elkaar voor de eerste keer ontmoet hebben. U was in die tijd het middelpunt van een zeer levendige vriendenkring in Straatsburg, waarbij ik het genoegen had me af en toe als een soort grensfiguur te mogen voegen. U was een grote merkwaardigheid, want u was predikant en docent in de theologie en u stond voor een medisch examen, maar u had reeds een boek over Bach geschreven, dat de deskundigen, die in deze kring waren (niet ieder was er een) zeer hoog waardeerden. Iedereen kwam onder de bekoring van uw bijzonder en machtig orgelspel.

Uw rijkdom van gaven hoorde in de kring; men nam het eenvoudig als vanzelfsprekend aan. Er was geen waas van gewichtigheid om u heen, die later uw leven scheen te bedrengen, doch ook alleen maar schéén. De spanning van een naderend afscheid en van een vertrek naar een onzekere toekomst, was nauwelijks bij u te bespeuren. De superieure gelatenheid en vastheid, waarmee u op uw doel afging heeft dit weten te verbergen.

U stond toen voor het grote avontuur van uw leven om in het gevaarlijke oerwoud te gaan tot de arme Lazarus met de zwarte huid, met zijn ziekten en gevaarlijke epidemieën. Het woord avontuur zou u misschien af-

gewezen hebben, want de avonturier zoekt macht, voordeel en roem; U ging in de dienst van de machteloosheid: uw leven was afstand doen en als de roem dan tot u kwam, gleed zijn verleiding van u af. U wist deze roem in uw werk onpersoonlijk te maken, ja te verzakelijken. Dit werk heette **Lambarene**

In u waren en bleven veel mogelijkheden aanwezig, beste Schweitzer, maar ik geloof nooit die van een romanticus, ook wanneer velen u graag zo zouden willen zien.

U sprak in uw jeugdherinneringen er van dat u een dromerig kind geweest bent, maar u werd een man van zeer wakker bewustzijn en van een zeer concrete, praktische beslissing.

Een avontuur, een waagstuk dus — iedere echte navolging van Christus is een waagstuk. Hebt u daarmee aan de mensen een voorbeeld willen geven? Verwacht, geëerde feestgenoten, niet een poging van een uitgebreid eerbetoon; daartoe voel ik me niet in staat. Het zou zelfs een onjuiste aanmatiging zijn, als ik van deze literaire Bachvertolker, van de organist en de orgelkenner een waardeoordeel zou uitspreken en iets zou zeggen. Ik ben ook niet een geleerd theoloog, wel doctor honoris causa, maar dat is niet zo belangrijk, als het misschien lijkt. Maar ik heb het gevoel, wanneer gij, beste Schweitzer, bij de theologische wetenschap alleen was gebleven, dan zou de theologische ontwikkeling in Duitsland misschien een andere richting genomen hebben. Want we hebben het ondervonden, dat de ethiek, die het centrale punt van uw denken, niet louter van uw handelen was en bleef, voor menige dogmatische verharding bewaard bleef. Maar toch, als ik het goed zie, zijn ook uit uw kor-

te wetenschappelijke werkzaamheid als theoloog dingen levend gebleven, die bij ernstige mensen hun sporen niet hebben verloren.

Maar nu zijn we hier tezamen gekomen voor de uitreiking van een vredesprijs. Het woord „vrede” heeft vele nuances: godsvrede, avondvrede, arbeidsvrede, dus een religieuze, sentimentele en sociale klank. Maar nu hier op dit tijdstip betekent het woord „vrede” eenvoudig: de wens dat er niet weer nog een oorlog komt! dat het leed, dat de mensen begeleidt, door hen niet technisch verduizendvuldig zal worden! Is dus het woord „vrede” op deze plaats politiek bedoeld? Is Schweitzer een politicus? Neen, dat is hij niet! Hij vertelt er wel van, dat hij als jongen oneindig veel geschiedenis gelezen heeft en..... geschiedenis is staatsgeschiedenis, dus politiek. Maar als ik hem goed begrijp heeft hij zich tegenover deze dingen, hoeveel interesse hij er ook voor had, beveiligd om in zijn eigenlijk levensdoel niet verward te raken. Ik wil nu een anecdote vertellen. Ik hoop, dat u daarna niet zult zeggen, dat het niet klopt.

Werner Picht heeft het eens verteld. Toen Goebbels bij een opmerkelijk gebrek aan instinct op het idee kwam, deze zeldzame oerwouddokter als attractie in Duitsland in te halen voor orgelconcerten en lezingen, had hij, zoekend naar een formulering een compromis gevonden en had geschreven: „Mit deutschem Grusz!” Schweitzer sloot zijn weigering met de soevereine formulering: „Mit zentralafrikanischem Grusz!”

En thans, beste Schweitzer, overhandig ik u deze oorkonde, als samenvatting van alles, wat wij aan u verschuldigd zijn.

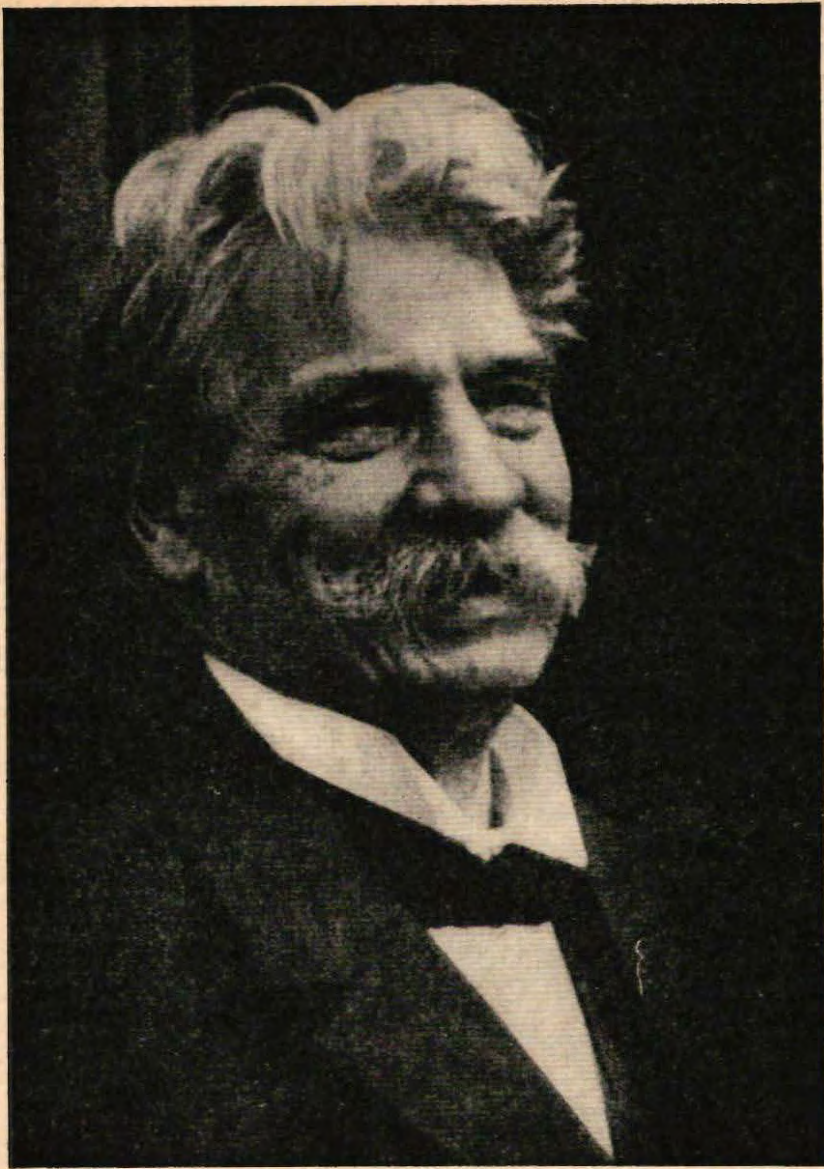
Mijn ontmoeting met Albert Schweitzer

Toen ik een maand of drie geleden vernam, dat prof. Dr. Albert Schweitzer weer in Europa was, heb ik hem een zeer persoonlijke brief geschreven, omdat ik meen, dat ik, wat betreft het ontvangen van nieuwe en versteviging van eigen inzichten, veel aan hem te danken heb. Dit schrijven was voor z'n secretaresse aanleiding, zoals hij mij bij m'n bezoek aan hem meedeelde, hem te verzoeken, mij bij hem uit te nodigen, als hij in Holland was.

Met graagte heb ik aan deze uitnodiging gevolg gegeven, zodat ik op 24 October j.l. van 3 tot plm. 8½ uur 's namiddags in z'n gezelschap mocht doorbrengen, van welke tijd ongeveer twee uren alléén met hem.

Welke zijn de indrukken van deze ontmoeting met één der belangrijkste figuren uit onze tijd.

Eigenlijk dezelfde, die ik reeds van hem uit zijn werken had gekregen, hoewel die nu zéér versterkt en levendiger zijn.

Eén van de kenmerkendste eigenschappen van Albert Schweitzer is: zijn waarachtigheid. Zo iemand valt bij persoonlijke kennismaking nooit tegen! Geen pose, geen overdreven hartelijkheid, maar echte, eenvoudige en toch spontane vriendelijkheid. Zijn wonderlijke blik is een mengeling van deze eenvoud, vriendelijkheid, energie en..... humor.

Zij, die over Schweitzer schreven, wijzen altijd weer op z'n humor en z'n gevoel voor kunnen, waardoor hij over

veel moeilijkheden en teleurstellingen heenkomt. 't Is me gebleken, dat hij deze kostelijke gave op z'n hoge leeftijd nog onverzwakt bezit. Toen hij me vroeg, of ik zo lang kon wachten, tot hij gelegenheid kreeg een gesprek met mij alleen te hebben, antwoordde ik: „Ich habe Zeit“. „Sie sind ein glücklicher Mensch, ich habe leider nie Zeit“, was z'n reactie. Z'n humor uit zich ook in korte, aphoristische vragen als: „Wissen Sie, welcher der Beginn der Kultur ist?“ of „Wissen Sie,

wie die eleganten Pariser Damen mit ihren Sandalen eine Rolle in der Kultur der Neger spielen?"

Het antwoord op de eerste vraag was: „der Misthaufe"! Het waarom en het antwoord op de tweede vraag moet ik u, waarde lezer, schuldig blijven; m'n artikel zou te lang worden, maar het was kostelijk!

Deze grote geleerde en diepe denker, die nooit om gesprekstof verlegen hoeft te zijn, heeft toch de benijdenswaardige eigenschap naar eenvoudige mensen en dingen te kunnen luisteren. Hij vroeg mij, hoe ik er eigenlijk toe gekomen was, mij met z'n werken bezig te houden, en in het academiejaar 1951—'52 colleges over hem te geven aan de Leidse Universiteit. ¹⁾ Om hem dit duidelijk te maken, moest ik wel wat vertellen van mijn eigen verleden, dat, euphemistisch gezegd, nu niet bepaald zo belangrijk is als van hem. Hij luisterde aandachtig met gesloten ogen, en als ik af en toe een kleine pauze maakte, keek hij mij direct aan, en reageerde met een „Und weiter?"

Met al z'n eruditie is Schweitzer toch de mens, die zich met grote spontaneïteit kan verwonderen en bewonderen. Ik las hem de volgende gedichten van Theodor Storm (1817—1888) voor, die een dichterlijke illustratie zijn van zijn levensbeginsel:

IM GARTEN

Hüte, hüte den Fusz und die Hände,
Eh' sie berühren das ärmste Ding!
Denn du zertrittst eine häszliche
Raupe,
Und tötest den schönsten Schmetterling.

HERBST

Die Sense rauscht, die Aehre fällt,
Die Tiere räumen scheu das Feld,
Der Mensch begehrt die ganze Welt.

Was ich gefehlt, des einen bin
ich frei:
Gefangen gab ich niemals die
Vernunft,
Auch um die lockendste Verheis-
zung nicht;
Was übrig ist, — ich harre in
Geduld".

„Erstaunlich, erstaunlich!“, riep hij uit, „Lesen Sie das bitte noch einmal vor!“

Zoals u bekend zal zijn dateren Schweitzers religieus-theologische en filosofische conceptie al van heel vroeg. Altijd is hij hierbij gebleven; van een omslag is geen sprake. Ook dit bleek mij bij z'n bezoek. Tot 1915 had hij gezocht naar het elementaire en universele begrip van het ethische; „gerungen“ schrijft hij. Toen hij in September 1915 tussen een kudde nijlpaarden doorvoer, stond plotseling dit begrip voor hem, als een spontane openbaring: „Ehrfurcht vor dem Leben“. Zo in z'n geheugen en ziel gegrift, zo ongeschokt 36 jaar later is deze overtuiging, dat hij mijn notitieboekje nam, en de plaats er in schreef, waar hem diè openbaring kwam: „Igenscha, nördliches Ufer der Ogowe, 50 km fluszabwärts von Gabun.“

Schweitzer met z'n grote verering van het redelijk denken, is allermintst een speculatief denker. Ook dat werd me weer duidelijk.

Ik zei hem, dat velen opgevallen was, hoe weinig en hoe sober hij in z'n werken over het probleem van de onsterfelijkheid spreekt. Dat er zelfs zijn, die hetwijfelen, of hij aan de persoonlijke onsterfelijkheid gelooft. „Ach ja, was die Leute sich nicht alles von mir erzählen“, was z'n antwoord. „Ik zou deze mensen wel eens willen vragen, wat ze zich eigenlijk bij „hun onsterfelijkheid“ voorstellen. Dat mijn geest zal blijven voortbestaan, geloof ik zeker, maar ik kan me onmogelijk voorstellen hoe! Waarom zou ik er dan over schrijven? Ik heb de indruk, dat velen, die het zo druk met dit probleem hebben, dit als een basis menen nodig te hebben voor hun religieuze overtuiging. Ik heb die niet nodig!“

Zo zou ik nog heel wat herinneringen aan deze unieke ontmoeting kunnen ophalen, maar ik geloof, dat u met het vertelde zich wel een vrij duidelijk beeld van m'n indrukken kunt vormen.

Voorburg. prof. Dr. P. Westra.

¹⁾ 's Dinsdagmiddags van 16.15—17. Rapenburg, nieuwe gedeelte Universiteit, Kamer XIX. Eventuele belangstellenden, ook niet-studenten, zijn van harte welkom.